

В. Я. Зимогляд, кандидат філософських наук, доцент

УМОВИ Й РУШІЙНІ СИЛИ ФОРМУВАННЯ МУНІЦИПАЛЬНОЇ Й РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ У ЛОКАЛЬНОМУ ПОЛІТИЧНОМУ ПРОЦЕСІ¹

У статті аналізуються особливості становлення і розвитку місцевого самоврядування, умови й рушійні сили формування муніципально-регіональної політики в сучасному політичному процесі України, розглядаються взаємозв'язки локальної самоорганізації населення з його ресурсним забезпеченням.

Ключові слова: *місцеве самоврядування, ресурсний потенціал, інноваційний потенціал, інноваційний розвиток, кластерна політика, технопарки, кадрова політика.*

Актуальність проблеми. Сучасні масштабні соціально-політичні перетворення повністю змінили природу української державності, політичну систему суспільства, інтенсифікували політичний процес, динаміку та еволюцію політичних явищ. Новий життєвий досвід, цінності, позиції, потреби та очікування громадян змінюють життєві установки індивідів, визначають порядок і надають значущості політичному процесу. В аспекті розвитку політичного процесу самоврядування набуває вагомої цінності тільки в конкретному політичному проекті. Інститут місцевого самоврядування для населення є безперечною цінністю, бо він — первинний рівень народовладдя, який відображає локальні політичні процеси, які, у свою чергу, обумовлюють раціональні способи розвитку місцевого самоврядування та його політику. Місцеве самоврядування є формою самоорганізації населення заради вирішення необхідних питань його безпосередньої життєдіяльності, що здійснюється під впливом об'єктивних і суб'єктивних умов і факторів.

Стан наукового розроблення проблеми. Місцеве самоврядування як невід'ємне, природне право територіальних громад самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах законів, власної фінансово-економічної бази, згідно зі своїми інтересами і незалежно від державних структур, стало об'єктом дослідження представників різних галузей наукового знання, в яких розкрито загальнотеоретичні, політологічні, історико-правові, управлінські та інші аспекти місцевого самоврядування. Зокрема, становлення та

¹ Продовження. Початок див. [1].

розвиток місцевого самоврядування вивчають Б. Андресюк, В. Бабаєв, М. Баймуратов, О. Батанов, П. Біленчук, Ю. Битяк, О. Бобровська, В. Вакуленко, І. Дегтярєва, І. Дробот, О. Ігнатенко, В. Заблоцький, В. Кампо, В. Ковальчук, І. Козюра, В. Кравченко, В. Куйбіда, О. Лазор, В. Наконечний, М. Орлатий, В. Пархоменко, В. Погорілко, Р. Плющ, С. Саханенко, С. Серьогіна, О. Сушинський, В. Толкованов, В. Шарій, В. Удовиченко та ін. На сьогодні місцеве самоврядування виокремилось у відносно самостійну галузь знань у структурі науки управління з її характерними ознаками.

Міждисциплінарний підхід у рамках науки місцевого самоврядування обумовлено насамперед соціально-політичною та юридичною вагою місцевого самоврядування для розвитку демократичної, правової держави, національного громадянського суспільства. Водночас проблематика регіонального самоврядування — наріжного каменя децентралізованої держави — не отримала належного наукового опрацювання. Переважно не враховано новітні світові тенденції муніципальної діяльності й вітчизняні суспільні трансформації, відсутнє цілісне вивчення модернізаційного та інтеграційного контексту розвитку місцевого і регіонального самоврядування, регіонального самоуправління в структурі регіональної політики.

Метою статті є виявлення сутнісних характеристик розвитку соціально-територіальної самоорганізації населення в контексті децентралізації і формування ефективної муніципально-регіональної політики в локальному політичному процесі.

Виклад основного матеріалу. Для будь-якого регіону чи муніципалітету в Україні першорядною завжди залишатиметься проблема визначення сукупності певних факторів, здатних забезпечити вихід економіки локальних громад на траєкторію збалансованого стану й тим самим створити базу для поступу. Багатоманітність і багаторівневність процесів, які відбуваються на території регіонів і муніципалітетів, визначають і розмаїття регулятивних впливів з огляду на дію загальних і специфічних факторів формування політики муніципалітетів і регіонів у локальному соціально-політичному процесі й локальному соціальному просторі.

Доречно припустити, що пріоритетними показниками політики регіональної та муніципальної влади стають три галузі діяльності: науково-технічна, інноваційна, освітня.

Інноваційний розвиток — один із базових елементів економічного поступу локальних територій [2; 3 с. 140–147]. Це пов'язано з тим, що сучасний етап світогосподарського розвитку позначений прискореними темпами науково-технічного прогресу й дедалі зростаючою інтелектуалізацією основних факторів виробництва. При цьому інтелектуальні ресурси разом із новітніми технологіями не лише визначають перспективи регіонально-муніципального

розвитку, а й служать показниками рівня економічної незалежності та добробуту муніципального утворення, регіону й країни, її національного статусу.

Альтернативи інноваційному розвитку Україна не має. Інноваційна економіка всієї країни та її регіонально-муніципальних утворень повинна стати не тільки самостійним сектором економіки, але й передумовою підвищення конкурентоздатності інших галузей. Державна політика України має стимулювати перехід до інноваційної моделі розвитку і надати нового культурного та геоекономічного сенсу регіональним і муніципальним проектам чи ініціативам. Першорядне її завдання — забезпечити концентрування ресурсів на пріоритетних напрямках і створити умови для міжрегіональної кооперації та стратегічного партнерства влади, бізнесу і громадських інституцій у рамках інноваційної моделі розвитку.

Інноваційний потенціал — це не просто можливість створення чогось нового, запровадження інновацій, а насамперед готовність сприйняти нововведення для подальшого ефективного використання на рівні, який відповідав би світовому¹. Величина інноваційного потенціалу є параметром, який дозволяє регіону, муніципалітету зважити свої можливості інноваційної діяльності й визначити стратегію інноваційного розвитку.

Інноваційний потенціал будь-якої локальної території складається із системи потенціалів: виробничо-технологічного, кадрового, інформаційного, фінансового, науково-технічного, організаційного, управлінського потенціалу, інноваційної культури, споживчого сегмента інноваційного потенціалу.

Виробничо-технологічний, кадровий, інформаційний та фінансовий потенціали необхідно віднести до блоку ресурсів інноваційного потенціалу. Кількість і якість сегментів цього блоку обумовлює функціонування системи інноваційного потенціалу. Науково-технічний потенціал, спираючись на ресурсний блок, забезпечує науково-технічний розвиток країни і її регіонів з урахуванням якісно нових процесів інтеграції наукових знань в інноваційну, дослідницьку та виробничу діяльність.

Управлінська та організаційна ланка є центральною в інноваційному потенціалі. Люди та ідеї мають перебувати в центрі філософії управління. Саме від правильних і своєчасних дій управлінців залежить, чи будуть реалізовані можливості регіону зі створення конкурентоспроможної продукції. Тому в структурі інноваційного потенціалу міститься і споживчий сегмент, за яким оцінюється та чи інша новація, необхідна споживачеві, та можливості її поширення й тривалого використання.

¹ Як відомо, поняття «потенціал» позначає джерела, можливості, засоби, запаси, які можуть бути використані фізичними та юридичними особами, у тому числі підприємствами, організаціями, адміністративно-територіальними утвореннями, державою, для вирішення завдань, досягнення цілей у певній галузі. Сукупність факторів регіонального розвитку складає потенціал регіонального розвитку (див.: [4, с. 243]).

Одним із базових елементів інноваційної моделі розвитку є кластерний підхід як технологія управління регіональним розвитком [5]. Кластер — це територіальне об'єднання взаємопов'язаних підприємств і установ у межах певного промислового регіону¹.

Попри те, що терміном «кластер» дедалі частіше послуговуються в економіко-політичній літературі вітчизняних і зарубіжних авторів, однозначної дефініції ще не вироблено. Існуючі підходи до виокремлення кластерів значно варіюють і мають емпіричний характер. Однак кластерна політика у провідних країнах світу є ключовою для вироблення стратегій соціально-економічного розвитку регіонів на перспективу (15–20 років) і підвищення їх конкурентоспроможності.

Справді, галузева логіка управління соціально-економічним розвитком застаріла. Галузь як така у ринковій економіці перетворюється на поняття віртуальне — немає ні об'єкта, ні суб'єкта розвитку. Але більшість регіональних стратегій і програм соціально-економічної сфери працюють за старою логікою, у термінах керівництва нею в так званий «ручний» спосіб. Кластерний підхід має на меті непрямий вплив на промисловий розвиток шляхом створення умов для розвитку інвестицій та бізнесу [7; 8]. На думку одного з основоположників кластерного підходу М. Портера, який досліджував відмінності в економічному розвитку регіонів США і ФРН за різними показниками, саме спеціалізація в кластерах, а не в галузях має вести до більш високої ефективності [9; 10, с. 258–337]. Успішний економічний стан регіонів він пояснює можливістю проведення самостійної економічної політики владою регіонального рівня.

За Портером, кластер — це група географічно сконцентрованих взаємопов'язаних компаній (постачальники, виробники, провайдери) та пов'язаних з ними організацій (освітні заклади, органи державного управління, інфраструктурні компанії), які діють у певній сфері і взаємодоповнюють одне одного. Регіони, вважає він, повинні зосереджуватись на підвищенні продуктивності всіх кластерів, у яких вони мають значущу позицію, більшою мірою, ніж намагатися мігрувати до «бажаніших кластерів» [9, с. 115–125].

Кластерна форма організації виробництва веде до створення інноваційного продукту, адже інтеграція взаємодоповнюючих компаній формує систему поширення нових знань і технологій, що трансформуються в інновації,

---

¹ Поняття «кластер» взято з математики, воно означає групу об'єктів з близькими якостями. В Англії наприкінці XIX ст. відомий економіст Альфред Маршалл здійснив оцінку важливості текстильного кластера в районі Манчестера і кластера металообробки у Шеффілді. У XX ст. в Італії дослідники і практики зробили внесок у розроблення мережевих систем у вигляді «індустріальних округів». Нині процеси трансформування світової економіки надзвичайно підвищили й актуалізували інтерес до такої форми організації виробництва, як кластер. Однак досі не існує єдиної методології для ідентифікації і картографування (див.: [6, с. 3–4]).

а інновації — у конкретні переваги на основі міцних взаємозв'язків між усіма учасниками кластера. Тому найважливішою відмінною рисою сучасного кластера є його інноваційна зорієнтованість. Успішні кластери формуються там, де створюється інноваційний продукт і впроваджуються інноваційні технології, що забезпечують вихід на нові ринкові сегменти й ніші.

Для успішної реалізації регіональної політики і стратегії окремих кластерів необхідно їх узгодити й забезпечити необхідний консенсус між діловими та адміністративними елітами регіону в питаннях розвитку кластерів і загалом регіону. При цьому важливо розуміти, що кластери, як будь-яка інша модна чи приваблива методика, можуть принести очікувані результати лише в тому разі, якщо вони вписані в ширший контекст стратегії регіонально-державного розвитку. У цьому сенсі слід наголосити, що кластер, який передбачає горизонтальну структуру, не повинен суперечити завданням розвитку вертикально інтегрованого бізнесу. Інакше кажучи, регіональні адміністрації повинні грамотно використовувати інтереси кожної із бізнес-груп, сприяти утворенню кластерів навколо основних регіональних бізнес-структур і компаній. Таким чином, кластерні системи на основі застосування теорії кластерного механізму дозволяють у ринкових механізмах вирішувати широкий спектр завдань з поліпшення інвестиційної привабливості локальних територій, забезпечувати високий рівень зайнятості населення і стабільність податкових надходжень до бюджету.

Однак потенціал регіону навряд чи працюватиме без високої інноваційної культури, яку слід розуміти як уміння, знання й досвід цілеспрямованої підготовки, комплексне впровадження і всебічне освоєння новацій у різних сферах життєдіяльності локального соціуму, його готовність сприймати новації, перетворювати їх на нововведення, робити висновки з прорахунків, навчатись адаптуватися до змін. Інноваційна культура пронизує всі компоненти інноваційного потенціалу¹.

Сьогодні Україна тільки починає формування нової моделі розвитку. На цьому шляху їй доведеться долати чимало труднощів становлення. Це насамперед висока регіональна конкуренція в залученні прямих іноземних інвестицій, недостатньо розвинута інфраструктура, малопотужна інвестиційна база науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт (НДДКР), суперечливість законодавства, відсутність стимулів до наукової діяльності, слабкі зв'язки між ланками інноваційної системи, нерозвиненість ринку комерціалізації результатів дослідження та ін.

¹ Сучасні словники визначають інноваційну культуру як історично сформовану, стійку систему норм, правил і способів здійснення нововведень у різних сферах життя суспільства, характерну для певної соціокультурної спільноти. Інноваційна культура відіграє роль соціокультурного механізму регулювання інноваційної поведінки соціальних суб'єктів [11].

Узагальнюючи викладене, слід сказати, що для прискорення руху шляхом модернізації та створення інноваційного обличчя української економіки та її регіонів принципового значення набуває реалізація таких завдань:

1. Актуальною проблемою є посилення регулюючої ролі держави в гарантуванні сприятливих умов для підприємницької діяльності, використання з цією метою інтеграційних можливостей. Інноваційна система має бути відповідною до суспільно-економічних відносин і рівня розвитку продуктивних сил регіону, в якому вона функціонує.

Досвід різних країн засвідчує, що не існує єдиного для всіх, оптимального балансу у функціональному полі інноваційної культури. Типи інноваційної поведінки мають поєднувати в собі глибочинь національної культури і «національного запозичення» в інноваційних поведінкових моделях¹.

2. Під час переходу до нової інноваційно орієнтованої моделі розвитку вкрай важливим для України є формування інноваційного потенціалу, здатного як адаптувати отримувані зарубіжні технології, так і вести власні науково-технічні розробки. Реальними заходами щодо цього мають стати: збільшення витрат на НДДКР із поступовим розширенням частки фінансування приватним сектором; формування науково-технічного потенціалу регіонів та країни. Для цього треба забезпечити підвищення якості освіти, створити умови для більшої привабливості праці наукових співробітників і залучення до неї молоді; розроблення програм залучення співвітчизників, які живуть за кордоном (діаспори), до вирішення національних завдань і розвитку інноваційної діяльності; підвищення ролі інноватики — науки про те, якими мають бути технології створення нових речей та які ті соціальні, технічні, економічні, психологічні та інші передумови, що забезпечуватимуть зростання ефективності інноваційних технологій. Мета інноватики як науки полягає у визначенні й розширенні інноваційних контурів розвитку країни і її регіонів.

3. Перспективним напрямом активізації інноваційної діяльності та розвитку високотехнологічних компаній в Україні має стати робота з формування спеціальної інноваційної інфраструктури, яка стимулюватиме розвиток конкуренції між науково-дослідними інститутами (НДІ) та вітчизняними підприємствами, формуватиме зони високих технологій і технопарків, сприятиме появі великих холдингів у високотехнологічних галузях

---

¹ Так, модель розвитку інноваційного потенціалу в Чилі ґрунтується на двох аспектах трансферту технологій: по-перше, це ідентифікація, адаптація і розвиток технологій; по-друге, доступність цих технологій завдяки створенню інноваційних компаній та розвиток власних проєктів і пілотних компаній, використання їх як трансферту технологій. У Кореї розвитку регіонального інноваційного потенціалу посприяло створення стратегічних союзів між великими компаніями й невеликими, які спираються на нові технології, — венчурними підприємствами.

вітчизняної промисловості, спеціалізованих фондів фінансування технологічних процесів.

4. Дуже плідним обіцяє бути розширення інтеграційної взаємодії України в науково-технічній та інноваційній сфері з іншими країнами, входження у процеси кооперування та співробітництва в науково-технічному полі, що посприяє прискоренню так званого «наздоганяючого розвитку» і дозволить скоротити розрив між Україною й розвинутими країнами Європи та іншого світу.

Допоки наука залишається для суспільства беззаперечною цінністю, іншого шляху не існує. Зрештою, йдеться про зміну установки, конструювання парадигми, здатної забезпечити гідний рівень розвитку суспільства, посилити його конкурентоспроможність і престиж на міжнародній арені. Саме з огляду на це слід усвідомлювати, що сучасна постіндустріальна цивілізація будується на докорінному повороті в системі «людина — виробництво», а саме: сучасна економіка дедалі більше набуває інноваційного характеру.

На жаль, сьогоднішня Україна є, власне, ринком збуту чужої інноваційної продукції та чужих технологій і тим фінансує чужу науку, розвиває чужу економіку, створює нові робочі місця в інших країнах. Переломити таку ситуацію здатні технопарки [12]. Досвід функціонування технопарків, наукових парків і технополісів як однієї з найвдаліших форм інтеграції науки й виробництва може зрушити економіку з мертвої точки, запустити виробництво, створити умови для ефективного інноваційного процесу. Специфіка технопарку — наукові, конструкторські й технологічні розробки, пов'язані з високими технологіями. Технопарки породжують нову якість у сфері взаємодії науки, техніки і виробництва, керуються такими ж принципами, що й самостійна комерційна фірма: економічною ефективністю і доцільністю¹.

Технопарки як важливий елемент сучасної економіки можна розглядати в різних аспектах їх функціонування. Передусім — як особливий вид вільної економічної зони, на території якої посилено розвивається розроблення наукоємної продукції, формуються нові кадри, упроваджувальні зони. Виникають такі технопарки в регіонах, які мають необхідний рівень наукового потенціалу. Наука дає стимули розвитку бізнесу (головне — малого бізнесу), що дозволяє говорити про технопарки як про форму підтримання малого підприємницького бізнесу, який допомагає вийти на якісно новий рівень

¹ Розвиток будь-якої країни світу напрямч залежить від місця, яке вона посідає на ринку технологій та інновацій. Темпи і якість економічного зростання у новому столітті залежать від політики й обраної стратегії розвитку інтелектуального потенціалу держави. Ця тема досліджувалась у статтях С. Азарова, В. Гаташа («Зеркало недели»), А. Гончара, В. Княжанського («Діловий вісник»), у журналах «Актуальні проблеми економіки», «Економіка України» та ін. До цієї теми звертались О. Паламарчук, Г. Паламарчук, В. Грозна, В. Клочко, О. Швиденко та інші фахівці.

суспільного виробництва. При цьому зрозуміло, що саме в технопарках наука здобуває фінансові та інші додаткові можливості для ведення фундаментальних і прикладних розвідок, а отже, отримує більшу незалежність від держави. Усе це робить технопарки перспективною формою підтримання вітчизняної науки. Отже, на сьогодні в Україні технопарки перетворюються на єдиний механізм реалізації інноваційної політики держави.

Увесь комплекс робіт зі створення і розвитку технопарків має бути «укладений» в одну інституційну форму. Ця форма вимагає розгорнутої структури з вертикальними, горизонтальними і діагональними зв'язками, на якій вибудовується кооперація інституцій: центральних, регіональних і муніципальних — з одного боку, та державних, підприємницьких і громадських — з другого. На рівні регіонального і муніципального розвитку інституційна модель інноваційного забезпечення складається з трьох різних технологій: інтелектуальної технології, що відповідає за розробку ілюстрацій майбутнього, формування проблем і пошук найбільш ефективних рішень; управлінської технології, покликаної забезпечувати реалізацію конкретних цілей регіонального інноваційного розвитку з урахуванням наявних ресурсів; політичної технології, яка необхідна для врахування різних чинників регіонального розвитку, узгодження інтересів, цілей, пріоритетів і встановлення «правил гри».

Філософія інноваційної діяльності України має бути зведена, по-перше, до стратегії нарощування, у рамках якої необхідно раціонально використовувати власний науково-технічний і виробничо-технологічний потенціал. Використання результатів фундаментальної і прикладної науки в регіонах і муніципалітетах для нарощування виробничого потенціалу, на основі якого реалізовується випуск нової, конкурентоспроможної продукції, відпрацьовуються високі технології, які знаходять застосування у виробництві та соціальній сфері. Другий шлях — стратегія запозичення, в якій активізується інноваційний потенціал України, освоюється випуск наукоємної продукції, що виробляється в розвинених країнах. На цій основі, нарощуючи вітчизняний науково-виробничий потенціал і використовуючи зарубіжний досвід, можна створити можливості для проведення роботи по усьому циклу, від створення до реалізації інноваційної продукції.

Не варто виключати також принцип, за яким реально використовувати зарубіжні досягнення шляхом закупівлі ліцензії на вискоефективні новітні технології для освоєння продукції нового покоління, що має попит за кордоном. Це сприяє розвитку вітчизняного науково-технічного і виробничого потенціалу, забезпечує створення замкненого циклу — від фундаментальних досліджень до виробництва та реалізації конкурентоспроможної продукції на вітчизняних і зарубіжних ринках [15].

В інтелектуальному контексті інноваційної економіки регіонів особливу роль відіграють людські ресурси, їх якість і кількість, а також компетентність. Концептуальний підхід формування кадрового потенціалу регіонів має три засадничі складові: концепція формування підсистеми освіти; концепція підсистеми відновлення кадрового потенціалу регіону; концепція розвитку муніципальної кадрової політики.

Стратегія розвитку державної регіональної та муніципальної кадрової політики має бути спрямована на формування кадрового потенціалу України як найважливішого інтелектуального і професійного ресурсу українського суспільства, який забезпечує ефективний соціально-економічний розвиток країни і високу конкурентоспроможність у світовій соціально-економічній системі в конкретній історичній перспективі. Кадрова політика на рівні регіону і муніципалітету спрямована на формування кадрового потенціалу в економіці та управлінні на цій території або в конкретній структурі.

Отже, кадрова політика — це один із чинників, який визначає конкурентоспроможність регіону та його муніципалітетів, здатність регіонів реалізовувати наявний економічний потенціал (фінансовий, виробничий, трудовий, інноваційний, інвестиційний, ресурсно-сировинний), гарантує високий рівень життя населення. Створення свого унікального кадрового потенціалу — незаперечний закон виживання населення в непередбачуваному, хаотичному і багато в чому агресивному ринковому розвитку. Виживання залежить від мобільного, зорієнтованого на прогрес кадрового корпусу, який оцінюється рівнем освіти, фізичним і психологічним потенціалом, соціальною зрілістю населення. Соціальна зрілість населення залежить від соціальної політики держави та регіону, спрямованої на вироблення й реалізацію заходів щодо задоволення потреб та інтересів населення регіону; від стану і розвитку макро- та мікросередовища, індивідуальних здібностей та уподобань. Формування і оптимальне використання соціального капіталу відбувається в соціальному середовищі, тобто у множині об'єктивних чинників впливу на становлення та поведінку особистості.

Безсумнівно, що одним із першорядних завдань державного масштабу є забезпечення країни оптимально збалансованими щодо кількості та якості висококваліфікованими кадрами, формування в Україні інтелектуальної еліти, здатної до вирішення проблем, що постають у суспільстві. Відтак необхідні власні зусилля держави, спрямовані на створення передумов генерування знань і практичного втілення результатів інтелектуальної діяльності, на формування інтелектуальної еліти, яка відіграє визначальну роль у зростанні добробуту і процвітанні нації та держави [16].

Муніципальне утворення покликане розв'язувати місцеві проблеми своїми силами, засобами і за власної відповідальності. Тож його слід розгляда-

ти як інкорпорацію людей, яка реалізовує свої інкорпоративні інтереси, маючи певні права та обов'язки. Наділення місцевої громади певними повноваженнями вимагає створення соціально-політичних та економічних умов для їх реалізації. Органи місцевого самоврядування повинні самі володіти власністю і місцевими фінансами та управляти ними. Тільки на таких засадах муніципалітет здатен підпорядкувати свою діяльність вирішенню першорядних завдань місцевої громади — підвищенню якості життя своїх людей та їх соціальному захисту. Звідси випливають корпоративні інтереси, які формують своєрідну інноваційну культуру і цілеспрямовану організаційну поведінку. Така прагматична конструкція являє собою поєднання цінностей, відносин, ритуалів, характерних для конкретного муніципального утворення, визначає характер масової свідомості й охоплює економічну, політичну, моральну та екологічну поведінку. У муніципальному утворенні засобами соціальної організації виступають суто людські стосунки, норми моралі, спілкування, добросусідства. Тут формується своя соціальна структура, підсистема взаємодій соціальних груп, статусів, соціальних ролей. Таке соціокультурне середовище існування і самовираження, самореалізації людської сутності зберігає і відновлює життєздатність особистості, визначає специфіку способу життя населення локальної території, що й дає підґрунтя для підвищення долученості населення до вирішення місцевих проблем.

У цьому розумінні значення інноваційної культури як головного фактора самодіяльності населення муніципального утворення дуже велике. Люди та ідеї мають перебувати у центрі філософії управління інноваційними процесами, локальною громадою і суспільством узагалі. У широкому філософсько-соціологічному тлумаченні культуру слід розглядати як необхідну передумову будь-якого розвитку, як чинник регіонально-муніципальної політики в локальному вимірі. Суспільство, яке втрачає традиції, свою історичну пам'ять, припиняє свій розвиток, деградує, маргіналізується. Водночас воно не може існувати без змін та оновлення.

Оновлення є для нас значущим словом. А оновлення неможливе без фактора культури. Культура формується як важливий механізм взаємодії, що допомагає людям жити у своєму середовищі, зберігати єдність і цілісність суспільства, виховувати громадянина — автономного і свідомого члена спільноти, який володіє комплексом певних прав і свобод, а також відповідальний перед суспільством за свої дії [11; 17; 18].

Надзвичайно важливим для формування громадянина є засвоєння цінностей демократичного суспільства. Становлення громадянина, а отже, й демократичного громадянського суспільства, можливе тільки на ґрунті розвиненої правосвідомості й політичної культури, взаємного адаптування цивілізаційних

цінностей, демократії та вітчизняної культури врахування регіональних особливостей і традицій народного самоврядування. Набути власного образу громадянське суспільство і кожен його член зокрема спроможуться лише тоді, коли у повсякденній реальності існуватиме запит на громадянську поведінку і вміння користуватися демократичними процедурами, коли пробудиться й розпочнеться процес формування якостей, які становлять суть громадянства.

Цілком зрозуміло: громадянське суспільство як цілісність складається з локальних (місцевих) громад, а тому завдання і функції, притаманні громадянському суспільству загалом, стають завданнями й функціями локальних громад з певною і необхідною поправкою на їхню специфіку. Взаємовідносини громадянського суспільства та його складових будуються на обміні соціальними зв'язками, соціальною інформацією, діяльністю суб'єктів, що входять до складу локальних громад і засвоїли досягнення вітчизняної та світової культури.

Отже, локальна громада — центр зосередження і проявів соціальної активності індивідів. Це мікросоціум, у межах якого проходить економічне, соціальне, політичне, культурне, етнонаціональне й духовне життя громадян. Мистецтво регіональної політики і муніципальної діяльності полягає в тому, щоб, уміло поєднуючи означені вище фактори, надати регіону й муніципалітету інструменти для вирішення нагальних регіональних і муніципальних проблем. Ці фактори виступають як передумови та індикатори успішного соціально-економічного розвитку територій. Вони були й залишатимуться актуальними напрямками у здійсненні регіональної і муніципальної соціально-економічної політики, факторами розвитку економічного потенціалу на регіональному й муніципальному рівні, запорукою зростання рівня, якості та способу життя локальних громад.

ЛІТЕРАТУРА

1. Зимогляд В. Я. Фактори формування муніципальної й регіональної політики у локальному політичному процесі / В. Я. Зимогляд // Вісн. Нац. ун-ту «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого». Серія: Філософія, політологія, соціологія / редкол.: А. П. Гетьман та ін. – Х. : Право, 2015. – № 2 (25). – С. 193–206.
2. Захарченко В. И. Инновационное развитие в Украине: теория, технология, практика : монография / В. И. Захарченко, Н. Н. Меркулов, Л. В. Ширяева. – Одесса : Печатный дом «Фаворит», 2011. – 589 с.
3. Рудь Н. Т. Інноваційний потенціал регіону: нові підходи до оцінки / Н. Т. Рудь // Регіон. економіка. – 2011. – № 4. – С. 140–150.
4. Алаев Э. Б. Социально-экономическая география: Понятийно-терминологический словарь / Э. Б. Алаев. – М. : Мысль, 1983. – 350 с.

5. Кластер [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ru.wikipedia.org/wiki>.
6. Марков Л. С. Кластеры: формализация взаимосвязей в неформализованных производственных структурах / Л. С. Марков, М. А. Ягольницер. – Новосибирск : ИЭОПП СО РАН, 2006. – 195 с.
7. Развитие кластеров: сущность, актуальные подходы, зарубежный опыт / авт.-сост. С. Ф. Пятинкин, Т. П. Быкова. – Минск : Тесей, 2008. – 72 с.
8. Павлюк А. Н. Кластерна модель регіональної економіки: теоретико-методологічні засади / А. Н. Павлюк // Продукт. сили України. – 2009. – М1 (005). – С. 105–113.
9. Портер М. Е. Экономическое развитие регионов / М. Е. Портер // Пространственное развитие экономики. – 2006. – №4. – С. 115–139.
10. Портер М. Конкуренция : пер с англ. / М. Портер ; под ред. Я. В. Заблоцкого и др. – М. : Изд. дом «Вильямс», 2005. – 608 с.
11. Инновационная культура. Социология. Энциклопедия [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://sociology_encyclopedia.academic.ru/.
12. Технопарк [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ru.wikipedia.org/wiki>.
13. Украина инновационная [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://stra.teg.ru/lenta/innovation/1124>.
14. Локтев В. Державний паркінсонізм / В. Локтев // Дзеркало тижня. Україна. – 2014. – 7 листоп. (№41); Рябченко С. Єдиний шлях для України – інноваційний розвиток з оперттям на власну науку [Електронний ресурс] / С. Рябченко // Дзеркало тижня. Україна. – 2014. – 7 листоп. (№41). – Режим доступу: <http://gazeta.dt.ua/science/derzhavniy-parkinsonizm-.html>.
15. Мазур А. А. Технологічні парки України: цифри, факти, проблеми / А. А. Мазур, С. В. Пустовойт // Наука та інновації : наук.-практ. журн. НАН України. – 2013. – Т. 9, №3. – С. 59–72.
16. Про стратегію державної кадрової політики на 2012–2020 роки [Електронний ресурс] : Указ Президента України від 01.02.2012 №45/2012. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/45/2012>.
17. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів / авт.-упоряд.: Г. О. Андрощук, І. Б. Жиляєв, Б. Г. Чижевський, М. М. Шевченко. – К. : Парлам. вид-во, 2009. – 632 с.
18. Культура [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ru.wikipedia.org/wiki>.

УСЛОВИЯ И ДВИЖУЩИЕ СИЛЫ ФОРМИРОВАНИЯ МУНИЦИПАЛЬНОЙ И РЕГИОНАЛЬНОЙ ПОЛИТИКИ В ЛОКАЛЬНОМ ПОЛИТИЧЕСКОМ ПРОЦЕССЕ

Зимогляд В. Я.

В статье анализируются особенности становления и развития местного самоуправления, условия и движущие силы формирования муниципально-региональной политики в современном политическом процессе Украины, рассматриваются взаимосвязи локальной самоорганизации населения и его ресурсного обеспечения.

Ключевые слова: местное самоуправление, ресурсный потенциал, инновационное развитие, инновационный потенциал, кластерная политика, технопарки, кадровая политика.

TERMS AND DRIVING FORCES OF FORMATION OF MUNICIPAL AND REGIONAL POLICY IN LOCAL POLITICAL PROCESS

Zimoglyad V. Ya.

The paper analyzes the features of formation and development of local government, conditions and driving forces of formation of municipal and regional policy in the modern political process in Ukraine, examined the relationship of local community organizations and resource support.

The author concludes that in the context of the political process the task of creating the institutions of local government (local, regional) is of particular value and relevance only in a specific political project. With this approach to create an effective system of territorial self-government (territorial organization of power) in order to decentralize the principles of subsidiarity, deconcentration of power and resources, is an essential component of future constitutional reform in Ukraine. The article shows that an inherent ontological property policy is its spaciousness, which characterizes the spatial politics as a sphere within which political activity is localized to certain areas of the country. In this context, the problem takes on a special meaning relations within the country micropolitics, mezopolitiki and macroeconomic policy. The article substantiates the idea that at each level of your course of political processes form the specific institutions, relationships, mechanisms and technology policy development, determinants of its formation at a particular level of self-management and self-organization, which have a certain autonomy. This view of the problem suggests that the country is influenced by interrelated phenomena: the territorial self-organization of population and territory government agency. At the same time, the self-organization of population is the interaction of people with each other and with their lands. In this sense, the territorial self-organization of population is the formation of regional preferences under the influence of resource dependence and emotional attachment of people to a specific territory. It is shown that resource dependence is a major step in the territorial self society. It was found that the self-organization of society in the territory occurs if there are resources in the number, variety and quality sufficient to meet the basic necessities of life, capable of supporting the required minimum acceptable standard of living. Only under this condition occurs consolidation of the population in the territory, and the processes of self-organization and its territorial development of the resource base. The paper analyzes the economic and resource potential of the territory, the overall assessment of indicators of economic potential, factors the existence of socio-territorial systems and the formation of a regional municipal policy in Ukraine.

Key words: local self-government, resource potential, innovative development, innovative capacity, cluster policy, parks, human resources policy.

